

klaus Holzkamp: "PRAXIS: FUNKTIONSKRITIK EINES BEGRIFFS"

1. Tilnærmelse til problemstillingen: Det psykologiske praksisbegrebs forhold til andre discipliner og traditioner.

andre ex

Socialvidenskab: spørgsmål om anvendelse

Politik, administration, politiske programmer: evaluering

Filosofi (Kant): skelnen mellem "ren fornuft" og "praktisk fornuft"; (Habermas:) skelnen mellem empirisk sandhed i teoretisk kontekst" og "praktisk rigtighed som fornuftig moralsk handlen"

Det er svært at svare på, om det er denne skelnen, der er tale om i dagens psykologi, men det er tydeligt, at selvforståelsen af "praksis" ikke sættes i forbindelse moral og morallære.

Marx bestemmer praksis som "den materielle forvandling af den objektive realitet, og "det drejer sig om at forandre verden".

Denne skelnen mellem "tolkende" og "forandrende" fanger ikke problematikken.

"Teoretikere" har også en praksis; praktikere forandrer også verden; en skelnen mellem rådgivning af studerende og rådgivning af "klienter"?

Kun de klinisk-terapeutiske og de diagnostiske arbejdsområder synes entydigt at kunne kaldes "praksis"

Med "psykologisk praksis" menes ikke primært nogen form for kollektiv praksis, men den enkeltes praksis.

Man kunne vælge at opgive begrebet tff snævrere begreber som "klinisk-psykologisk erhvervsvirksomhed", men derved forfejles det karakteristiske ved teori/praksis-kontroversen, idet selvforståelsen af "praksis" artikuleres som en modsætning til "teori" som grundvidenskabelig psykologi.

"Dagligdagens" forståelse af praksis er rettet mod det umiddelbart praktiske, "at komme til sagen", "at tage fat", at lave kompromis'er. "få gjort noget ved sagerne", og i forlængelse heraf kommer teori til at betegne "skrivebordsarbejde", "at (nøjes med at) snakke om tingene" etc.

Disse tanker genfindes hos psykologer, hvor "teoretikere" betragter "praktikere" som "blotte håndværkere", der ureflekteret opnår "resultater" med tvivlsomme midler, og benytter personlig indflydelse i stedet for strenge metodiske kriterier, hvilket også slår igennem indenfor lærestalter.

Kontroversen viser tilbage til ikke formulerede "bag ved" liggende modsætninger, og den må undersøges i dens funktionalitet gennem en analyse af de individuelle, dvs formidlede samfundsmæssige interessesammenhænge.

2. Modsætningen mellem videnskabelighed og praksisnærhed i traditionelle og alternative koncepter.

Den moderne main-stream-psykologi begyndte med den funktionelle-behavioristiske vending, hvor psykologien etableredes som en "eksperimentel videnskab" med laboratorieeksperimenter og

selvstændiggørelsen af rigide metodologiske "kanons", hvorved fagets indholdsmæssige erkendelsesinteresse trådte i baggrunden. Senere er "konjunktuelle" vendinger indtrådt indenfor dette koncept, som fx SR-psykologien (fysiologi og statistik) og kognitionspsykologien (computervidenskab). Dette som forsøg på at bevise psykologiens værdighed som videnskab ved at overtage anerkendte videnskabers metodik.

Denne main-stream-psykologi er ikke at betragte som praksis, idet den defensive modsætningsfuldhed og splittethed allerede her er en del af den grundvidenskabelige psykologi.

Med produktionens voksende kompleksitet og arbejderbevægelsens voksende magt er en "videnskabeliggørelse" af kontrollen af den subjektive faktor i produktionen i kapitalens interesse, ex taylorisme, "human relations" mv. Den historiske udvikling af denne kontrolvidenskab har været svær at omsætte i praksis, og har været præget af at de hittige fiaskoer/manglende resultater er søgt bortforklaret hhv. kritiseret ift nye "teorier", der loves mere udbytterige. Parallelt hermed har været forsøgene på at videnskabeliggøre rationalisering og kontrol ifm uddannelse- og opdragelsessektoren gennem testdiagnostik; med grundliggende uløste problemer omkring validitet, der overses tff beskæftigelse med mere "tekniske" aspekter som reliabilitet.

Laboratorieforskningens "naturvidenskabelige" eksakthed har vist sig umulig at opnå i den psykologiske praksis, med den heraf resulterende opsplitning mellem "statistisk" og "klinisk" tilgang.

Den grundvidenskabelige psykologis anvendelse er problematisk, selv indenfor laboratorieforskningen, hvor replicerbarhed og tolkningsforskelle volder besvær. Disse uenigheder henføres ofte til "forskningens (manglende) udviklingsgrad". Grundvidenskabens forskningsresultater kan ikke benyttes til at begribe psykologisk praksis, hvorved det fra grundvidenskabens side ligger nær at kritisere "praktikere" for uvidenskabelighed. "Praktikerne" er således af "teoretikerne" ladt i stikken på to måder: en gang gennem teoriernes manglende brugbarhed (til at fremstille adækvate begreber og fremgangsmåder; til videnskabeliggørelsen af praksis) og for det andet ved degradering af praksis til andenrangs videnskabelighed.

Som alternativ til den naturvidenskabelige konception udvikledes psykoanalysen, de humanistiske psykologier mv, der (især for psykoanalysen på problematisk vis) distancerede sig fra de naturvidenskabelige kriterier; med den følge at de fremstilles som uvidenskabelige - og den naturvidenskabelige tilgangs monopol på "videnskabelighed" ikke antastes.

Umiddelbart fremstår disse "alternative" koncepter som i modsætning til kapitalens interesser; ved at tage subjektets standpunkt med grundbegreber som "selvaktualisering", "spontanitet" osv, altså terapeutisk lettelse af den fra samfundsmæssige forhold stammende lidelse. I praksis dog som et forsøg på at bedre befindende uden at ændre de samfundsmæssige be-

tingelser, hvori lidelsen opstår. Herved ligner de to koncepter hinanden. For "den alternative" psykologis vedkommende med en aura af lette, nærmest magiske løsninger, begrundet i psykologens "ekspertstatus".

3. Den psykologiske (arbejds-) praksis defensive og brudte selvforståelse.

"Praktikeren" står uden analysemidler, der kan gennemtrænge samfundsmæssige interesseforhold mv. Fra dette udgangspunkt må teori/praksis-kontroversen forstås som et defensivt forsøg på en overlevelsesstrategi som bemægtigelse hhv. afværgen af den modsætningsfyldte situation mellem videnskabelig isolation og den perspektiviske umulighed i at opfylde de opstillede forventninger og fordringer.

Grundet den psykologiske praksis' manglende videnskabelige anerkendelse - og manglende identitetsskabende metodekanon - og tvivl på nytten af eget arbejde, må den psykologiske praktiker uafsladeligt forsøge at bevise/overbevise om nytten af sit arbejde.

Denne forsvarsposition befinder sig indenfor en række forskellige interessesfærer: opdragsgiver, berørt (evt. forskellige interesser de berørte imellem) og psykologens afhængighed af opdragsgiverens interesser/tilfredshed.

Da psykologien i praksis befinder sig i fronten af de samfundsmæssige modsætninger og undertrykkelsesforhold, er det nødvendigt at råde over en "samfundsmæssig-subjektiv sammenhængs- og modsætningsviden", der er så fjernt fra "grundvidenskabens" laboratorier som tænkes kan. Netop denne nødvendige viden er det, der betegner psykologens område overfor "konkurrerende" siscipliner som medicin, socialarbejde, pædagogik etc. og at udvikle og almengøre denne viden er måden, hvorpå den defensive rolle kan vendes til en påviselig og offensiv funktionsbestemmelse.

Den historisk forsøgte løsning er en anden: specialisering, "ekspertise" omkring enkeltindviders funktionering, med retning mod "teknisk psykologisk særviden", som ex testdiagnostik og terapiteknik. Ved praktikernes manglende begrebslige grundlag, og den derved skabte "tekniske særviden" vinder den naturvidenskabelige baserede tænkning indflydelse, så at sige "bag om ryggen" på praktikerne.

4. Aspekter af den defensive (arbejds-) praktiske afgrænsning/distancering af teori.

Grundet afstandstagen fra "teori" fremstår praksis som ikke eksplicit begrebsligt påviseligt og ej heller muligt offentligt at diskutere. Derved kan praksis heller ikke "læres" på traditionel vis, men ses istedet som en kvalitet ved "praktiker-personligheden", der kun kan erhverves gennem en specifik udviklings- hhv. socialisationsproces. Vidensudvikling kan derved ikke begribes indholdsmæssigt, men kun måles kvantitativt som "praktisk erfaring". Værdien af erfaring afskæres tff en pseudo-abstrakt kvantitativ målestok. (Sml. kriterier for autorisation.) Herved afskæres "teoretikere" og

"nybegyndere" fra at udtale sig om forhold vedrørende praksis, - pga. manglende "erfaring". Immunisering mod kritik. At dygtiggøre sig som praktiker fremstår så som et lærer/eleveforhold, hvor eleven må iagttage lærerens praksis, specielt institutionaliseret i psykoanalysens lærlingeagtige læreanalyse-konstruktion. I disse kredse tæller kun de "indviedes" mening.

Karakteristisk nok forsvinder spændingsforholdet mellem opdragsgiver- psykolog-berørt bag den personaliserede tendens tff. et "umiddelbarhedsforhold", hvor psykologens evne til at håndtere disse forhold fremstår som det, der betegner den "erfarne praktiker" som person, og som en evne "nybegynderen" må tilegne sig.

Hvorvidt der handles i de berørtes interesse, og hvorvidt dette eventuelt står i modsætning til praktikerens interesse er her ikke muligt at problematisere. Sådanne spørgsmål af- fejes som "teoretiske".

Kontroversen mellem "teori" og "praksis" er slags "skyggebok- ning", som først kan blive real og virulent når "teorien" kan bringes udover de naturvidenskabelige rammer tff. at frem- bringe erkendelsesredskaber til gennemtrængning af praksis.

5. Teoretisk eklekticisme i praksis.

Den åbne videnskabelige diskussion angående "teoriens" holdbarhed og konsekvenser med praksiskolleger er ikke bare sjælden, men sågar ofte mere eller mindre tabueret. Kollegas- nak drejer sig som regel enten om personlige problemer eller tekniske spørgsmål. At problematisere teoretisk holdbarhed, grundantagelser, ansvarlighed ved benyttede terapifremgangs- måder etc. fremstår mere eller mindre som "fredsforstyrrende", som at sætte den enkelte praktikers kompetence i tvivl. "Te- ori" bliver en privatsag, der ikke må rodes op i, for ikke at rode op i modsætningsfulde forhold, som praksis - og dermed psykologens materielle eksistensgrundlag - hviler på.

Såfremt psykologen gnidningsløst indgår i arbejdet er det en privatsag hvilke teoretiske brokker, der benyttes, og spørgsmålet om, hvorvidt disse teoretiske "overbevisninger" er begrundede, indbyrdes forenelige, hvilke samfundsmæssige interesser, der ligger bag, hvilke følger de har for klienten etc. er kontraproduktivt for praksis, ja nærmest "indiskret", idet de overskrider "privatsfæren" for praktikerens og hans arbejde med klienter.

Praktikerens ser det ofte som sin ret at skalte og valte med tekniske brokker efter egne behov, og spørgsmål herom anses for teoretikerens ignorering af praktikerens "behov". Dette får ofte form af at praktikerne erklærer sig som "udogmatiske, åbne, pluralistiske".

6. Perspektivet: at overvinde den egentlige modsætning mellem praksisteori og grundvidenskabelig teori.

Psykologisk praksis kan ikke finde sted uden teori, og modsætningen mellem "teori" og "praksis" er falsk; istedet må

denne ses som en modsætning mellem "implicit, privatiseret og personaliseret praksisteori" og "offentlig og eksplicit grundvidenskabelig psykologisk teori"; altså et modsætningsforhold mellem to teoriopfattelser. Også praktikerer vælger sine teoribrudstykker efter overvejelser om anvendelighed og om hvorvidt disse brokker tilsyneladende modsætningsfrit kan stykkes sammen. Virkelige eklekticisme, hvor forskellige teorier "pluralistisk" integreres og omformes er umulig. Ideologisk tænkes enhver sammenhængende teori som dogmatisk - i modsætning til kravet om "pluralisme"; "monopluralisme".

Såfremt man forstår "praksis" "politisk" som den virksomme udvikling af menneskelige levevilkår i alles interesse bliver "teorien", som gennemtrænger menneskers umiddelbart bundethed under de herskende vilkår, erkendelig som nødvendigt bestemmende moment ved praksis. Og derved også psykologens egen praksis under bestemte muligheds- og begrænsningsforhold, hvorved psykologen bevidst kan udvikle egne muligheder i en mere omfattende orientering.

Det moralske krav om at kunne "svare for sin praksis" overfor de berørte er også et krav om videnskabeliggørelsen af praksis.

Teori er ikke et instrument til udgrænsning ift. normer, men må aktiveres i sin mulighed af forklaring, hvad der faktisk foregår i "praksis".

Ganske som teori uden praksis er følgeløs, så er praksis uden "teoretisk offentlighed" blind. Og således må det ikke overses at modstillingen mellem teori og praksis i sidste ende er i den herskende interesse; en neutralisering af "teoriens" kritiske potentiale for praksis. Vi kan først udrette noget, når vi ikke længere lader os splitte i "teoretikere" og "praktikere".

Fremover må det konkretiseres hvordan det psykologiske teori/praksis-forhold under subjektvidenskabeligt perspektiv positivt kan bestemmes.